

POSTANOWIENIE

Dnia 2 grudnia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z wniosku R. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w B.
o wysokość emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 2 grudnia 2020 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 5 marca 2019 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od R.K. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w B. kwotę 240 (dwieście czterdzieści) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Decyzją z 30 maja 2016 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B., wykonując wyrok Sądu Okręgowego z 22 września 2015 r., przyznał ubezpieczonemu R. K. od dnia 1 marca 2010 r. emeryturę na podstawie art. 26 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 53 ze zm.; dalej ustawa emerytalna), tj. od daty nabycia uprawnień do emerytury, oraz podjął jej wypłatę w kwocie 4.320,51 zł brutto miesięcznie od 1 marca 2015 r., tj. od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek o obliczenie świadczenia emerytalnego w oparciu o przepis art.

55 ustawy emerytalnej. Odwołanie od tej decyzji złożył ubezpieczony, zaskarżając ją w całości.

Sąd Okręgowy w B. wyrokiem z 16 lutego 2018 r. zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że ustalił od 1 marca 2015 r. wysokość emerytury ubezpieczonego, obliczonej na podstawie art. 26 ustawy emerytalnej, w kwocie 5412,84 zł brutto (pkt 1), w pozostałym zakresie odwołanie oddalił (pkt 2).

W wyniku apelacji organu rentowego Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 5 marca 2019 r. zmienił zaskarżony wyrok w punkcie 1. i oddalił odwołanie.

Ubezpieczony zaskarżył powyższy wyrok skargą kasacyjną, opierając ją na naruszeniu przepisów postępowania, mającym istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 365 § 1 i 366 k.p.c., przez zakwestionowanie przez Sąd Apelacyjny prawa ubezpieczonego do przeliczenia należnej mu emerytury w oparciu o przepis art. 26 ustawy emerytalnej, co zostało już prawomocnie rozstrzygnięte w wyroku Sądu Okręgowego w B. w sprawie VI U (...), oraz na naruszeniu prawa materialnego przez błędną jego wykładnię, mającym istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 129 ust. 1 ustawy emerytalnej, przez zanegowanie przez Sąd Apelacyjny, że świadczenia wypłaca się poczynając od dnia powstania do nich prawa, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu, a więc z datą złożenia przez zainteresowanego wniosku, o którym mowa w art. 116 ust. 1 ustawy emerytalnej.

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego ujętego w następujące pytania: (-) czy uzasadnione jest uprawnienie sądu odwoławczego, rozpoznającego odwołanie od orzeczenia sądu pierwszej instancji dotyczącego obliczenia należnej ubezpieczonemu emerytury, do modyfikacji reżimu regulującego zasady przeliczenia tej emerytury określone we wcześniejszym, prawomocnym orzeczeniu tego sądu; (-) czy datą, na którą należy porównywać wysokość świadczeń należnych ubezpieczonemu, spełniającemu warunki do przeliczenia emerytury na podstawie art. 26 ustawy emerytalnej, jest dzień złożenia wniosku o emeryturę „(w trybie ustawowym)” czy też dzień złożenia wniosku o przeliczenie (wg nowych zasad) emerytury na podstawie art. 26 w związku z art. 55 ustawy; (-) czy art. 55 ustawy emerytalnej, w brzmieniu obowiązującym w dacie złożenia przez R.K.

wniosku o przeliczenie emerytury, dotyczy tylko tych ubezpieczonych, którzy w chwili składania wniosku (spełniając kryteria wskazane w tym art. 55 ustawy) nie realizowali uprawnień do emerytury.

Organ rentowy, w odpowiedzi na skargę kasacyjną, wniósł o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania, a przypadku przyjęcia jej do rozpoznania - o oddalenie skargi kasacyjnej oraz o zasądzenie od ubezpieczonego na swoją rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wstępnie należy przypomnieć, że Sąd Najwyższy, jako sąd kasacyjny, nie jest sądem powszechnym zwykłej, trzeciej instancji, zaś skarga kasacyjna (podobnie jak uprzednio kasacja) nie jest środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia Sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, a to z uwagi na przeważający w charakterze skargi kasacyjnej element interesu publicznego. Zgodnie z takim modelem skargi kasacyjnej jej rozpoznanie następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. W konsekwencji w art. 398⁴ § 2 k.p.c. wśród istotnych wymagań skargi kasacyjnej ustawodawca wymienił obowiązek złożenia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie. Wymóg ten wiąże się z tzw. przedsądem, polegającym m.in. na możliwości odmowy przez Sąd Najwyższy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.), a jego spełnienie powinno przybrać postać wyodrębnionego wyводу prawnego, w którym skarżący wykaże, jakie występujące w sprawie okoliczności pozwalają na uwzględnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jednocześnie uzasadnieniu, dlaczego odpowiadają one ustawowemu katalogowi przesłanek. Ustawodawca nieprzypadkowo, konstruując wymagania skargi kasacyjnej, wyodrębnił w oddzielnych przepisach art. 398⁴ k.p.c. obowiązek przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (§ 1) i obowiązek przedstawienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienia (§ 2). Chodzi zatem o dwa odrębne, kreatywne elementy skargi kasacyjnej, które spełniają określone cele i podlegają ocenie Sądu Najwyższego, na różnych etapach postępowania

kasacyjnego. Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie podlegają analizie na etapie przedsądu, natomiast przytoczone podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie oceniane są dopiero po przyjęciu skargi do rozpoznania, w trakcie jej merytorycznego rozpoznawania. Oba te elementy muszą być więc przez skarżącego wyodrębnione, oddzielnie przedstawione i uzasadnione, a dla spełnienia wymogu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. nie wystarczy odwołanie się do podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia, bo choć dla obu tych przesłanek argumenty mogą być podobne, to Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, nie analizuje zaś podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia. Skarga kasacyjna powinna być tak zredagowana i skonstruowana, aby Sąd Najwyższy nie musiał poszukiwać w uzasadnieniu jej podstaw pozostałych elementów konstrukcyjnych skargi ani tym bardziej się ich domyślać. Skarga kasacyjna jest wszak szczególnym środkiem zaskarżenia, realizującym przede wszystkim interes publiczny, polegający na usuwaniu rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych oraz na wspomaganiu rozwoju prawa, zatem uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powinno koncentrować się na wykazaniu, iż takie okoliczności w sprawie zachodzą (postanowienia: Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., II UK 246/07, LEX nr 449007; z dnia 10 marca 2008 r., III UK 4/08, LEX nr 459291; z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 404134).

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli: (1) w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, (2) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, (3) zachodzi nieważność postępowania lub (4) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Skarżący wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadnił występowaniem istotnego zagadnienia prawnego.

Na wstępie podkreślić należy, że przepis mający być przedmiotem wykładni Sądu Najwyższego (także w ramach istotnego zagadnienia prawnego) musi należeć do katalogu przepisów, których naruszenie przez sąd drugiej instancji zarzucono w ramach podstawy skargi (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 4 września 2002 r., I PKN 682/01, OSNP 2004 nr 12, poz. 211; z dnia 28 lutego

2012 r., I PK 122/11, LEX nr 1215113), gdyż nie może stanowić okoliczności uzasadniającej wniosek o rozpoznanie skargi kasacyjnej konieczność rozstrzygnięcia problemu prawnego dotyczącego określonego przepisu, którego naruszenie nie jest podstawą tej skargi. Zgodnie bowiem z art. 398¹³ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw. Niemożliwe jest więc przyjęcie skargi do rozpoznania ze względu na okoliczności, które wykraczają poza podstawy tego środka zaskarżenia, a więc nie mogą być uwzględnione przy jego rozpoznaniu (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 2014 r., II PK 287/13, LEX nr 2008658; z dnia 23 września 2008 r., I PK 80/08, LEX nr 784907; z dnia 26 września 2005 r., II PK 98/05, OSNP 2006 nr 15-16, poz. 243).

Skargę kasacyjną oparto na naruszeniu przepisów postępowania, tj. art. 365 § 1 i 366 k.p.c. oraz na naruszeniu prawa materialnego, tj. art. 129 ust. 1 ustawy emerytalnej. Ponieważ w podstawach kasacyjnych nie wskazano art. 55 ustawy emerytalnej, przedstawione zagadnienie dotyczące kwestii daty, na którą należy porównywać wysokość świadczeń należnych ubezpieczonemu, spełniającemu warunki do obliczenia emerytury na podstawie art. 26 ustawy emerytalnej (na dzień złożenia wniosku o emeryturę czy też na dzień złożenia wniosku o obliczenie emerytury na podstawie art. 26 w związku z art. 55 ustawy), nie występuje w niniejszej sprawie. *Nota bene* co do tej kwestii wypowiedział się już Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 15 października 2019 r., I UK 212/18 (LEX nr 3011498), wskazując, że porównanie w myśl art. 55 ustawy emerytalnej wysokości emerytury obliczonej na podstawie art. 26 z wysokością emerytury obliczonej zgodnie z art. 53 następuje w momencie przyznania prawa do emerytury z art. 27. W uzasadnieniu tego wyroku wyjaśniono, że zakresem podmiotowym tego przepisu (art. 55 ustawy emerytalnej), objęci są ubezpieczeni „spełniający warunki do uzyskania emerytury na podstawie art. 27” (a nie ubezpieczeni, którzy uzyskali prawo do tego świadczenia), kontynuujący ubezpieczenia emerytalne i rentowe po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego. Chodzi więc o ubezpieczonych, którzy nabyli prawa do tego świadczenia *in abstracto* (w związku ze spełnieniem warunków - art. 100 ust. 1 ustawy emerytalnej), a nie *in concreto* (na skutek złożonego wniosku o świadczenie - art. 116 ust. 1 w związku z art. 129 ust. 1 tej ustawy emerytalnej). Sąd Najwyższy

podzielił pogląd wyrażony w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2019 r., I UK 495/17 (LEX nr 2650741), że taka interpretacja odpowiada również wynikom wykładni systemowej i celowościowej. Przepis art. 55 został umieszczony w Dziale II Rozdziale 4 ustawy emerytalnej, zatytułowanym „Ustalanie wysokości emerytur, o których mowa w art. 27-50e”. Nie budzi wątpliwości, że wszystkie przepisy zawarte w tym rozdziale ustawy emerytalnej dotyczą ustalania wysokości emerytury z określonego tytułu przyznawanej na skutek pierwszego wniosku o to świadczenie, a nie przeliczania wysokości wcześniej przyznanej tego rodzaju emerytury. Przepisy odnoszące się do przeliczania wysokości nabytej wcześniej emerytury umieszczone są w zupełnie innej części ustawy emerytalnej, a mianowicie w Dziale VIII Rozdziale 3 tej ustawy, zatytułowanym „Zmiany w prawie do świadczeń i ich wysokości”. Oznacza to, że w art. 55 ustawy emerytalnej uregulowano sposób obliczenia wysokości emerytury uzyskanej w wieku powszechnym na skutek pierwotnego wniosku o to świadczenie, nie jest on zatem przepisem o ponownym ustaleniu wysokości emerytury (jej przeliczeniu), jak ma to miejsce – w przypadku emerytury z systemu zdefiniowanego świadczenia - w art. 110 – 112 ustawy emerytalnej, a w przypadku emerytury z systemu zdefiniowanej składki – w art. 108 ustawy emerytalnej. Nie stanowi on podstawy do przeliczania już przyznanej emerytury, ale do pierwotnego ustalenia wysokości emerytury przysługującej ubezpieczonym na podstawie art. 27 ustawy emerytalnej według wskazanych w nim dwóch wariantów, z uwzględnieniem świadczenia w wyższej wysokości.

Podobnie rzecz się ma z pytaniem, czy art. 55 ustawy emerytalnej, w brzmieniu obowiązującym w dacie złożenia przez R. K. wniosku o przeliczenie emerytury, dotyczy tylko tych ubezpieczonych, którzy w chwili składania wniosku (spełniając kryteria wskazane w art. 55 ustawy) nie realizowali uprawnienia do emerytury, pomijając już to, że pytanie to jest niejasne, a w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania brak jakiegokolwiek argumentacji jurystycznej, która wyjaśniałaby, na czym polega przedstawiany problem prawny. W tym miejscu przypomnieć należy, że sformułowanie istotnego zagadnienia prawnego w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. powinno przybrać postać porównywalną z formułowaniem zagadnienia prawnego budzącego poważne wątpliwości, o którym stanowi na przykład art. 390 § 1 k.p.c. Chodzi więc o

przedstawienie wyraźnych wątpliwości co do określonego przepisu (normy) lub zespołu przepisów (norm), albo szerzej i bardziej ogólnie - wątpliwości co do pewnego uregulowania prawnego (instytucji prawnej). Z przedstawionego przez wnoszącego skargę istotnego zagadnienia prawnego musi jednak wynikać, jaki jest konkretny problem prawny, na czym polegają istotne wątpliwości (na przykład interpretacyjne), na czym polega rozbieżność w orzecznictwie i jakich kwestii owa niejednorodność dotyczy. Sformułowane zagadnienie winno zatem odwoływać się w sposób generalny i abstrakcyjny do treści przepisu, który nie podlega jednoznacznej wykładni, a którego wyjaśnienie przez Sąd Najwyższy przyczyni się do rozwoju jurysprudencji i prawa pozytywnego. Rolą Sądu Najwyższego, jako najwyższego organu sądowego w Rzeczypospolitej Polskiej, nie jest bowiem działanie w interesie indywidualnym, lecz powszechnym, poprzez ochronę obowiązującego porządku prawnego przed dowolnością orzekania i ujednolicanie praktyki stosowania prawa pozytywnego (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000 nr 7-8, poz. 147, z dnia 16 kwietnia 2008 r., I CZ 11/08, LEX nr 393883).

Zatem jedynym problemem osadzonym na bazie podstaw kasacyjnych jest kwestia związania Sądu Apelacyjnego prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w B. z dnia 22 września 2015 r., w sprawie VI U (...), w którym Sąd Okręgowy w B. zmienił decyzję organu rentowego i ustalił, że ubezpieczonemu R. K. przysługuje prawo do obliczenia wysokości emerytury w oparciu o przepis art. 26 ustawy emerytalnej. Jednakże argumentacja zawarta we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie konstruuje istotnego zagadnienia prawnego w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., a jedynie powiela zarzut naruszenia art. 365 § 1 i 366 k.p.c. W tym kontekście przypomnieć należy, że istotne zagadnienie prawne musi być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, aby umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się do samej subsumcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 15 października 2002 r., III CZP 66/02, LEX nr 57240; z dnia 22 października 2002 r., III CZP 64/02, LEX nr 77033 i z dnia 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08, LEX nr 478179).

Ubocznie jedynie zauważyć można, że przyjmuje się powszechnie w orzecznictwie Sądu Najwyższego, że powagą rzeczy osądzonej objęta jest treść sentencji, atrybutu tego pozbawione jest natomiast uzasadnienie. Uzasadnienie może być pomocne do ustalenia tego, o jakim żądaniu i w związku z jaką podstawą faktyczną rozstrzygnięto. W opinii Sądu Najwyższego motywy wyroku zawarte w jego uzasadnieniu nie uzyskują cech prawomocności i nie mogą krępować sądu przy wydawaniu innego orzeczenia (orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 6 lipca 1934 r., C.III. 313/33, Zb. Orz. 1935, poz. 67). Mogą one jedynie służyć wyjaśnieniu treści sentencji, choćby nawet znalazły się w samej sentencji (orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 24 września 1926 r., C. 1247/25, OSP 1927, z. VI, poz. 212). Stanowisko to wielokrotnie powtarzano w judykaturze (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 17 września 1957 r., 1 CO 20/57, OSPiKA 1958 z. 10, poz. 261; orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 25 września 1962 r., I CR 771/61, OSNC 196 nr 7–8, poz. 116; orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 4 października 1963 r., I PR 470/63, OSNPG 1964 nr 7, poz. 46; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 1999 r., III CKN 77/99, LEX nr 523565; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2004 r., V CK 528/03, LEX nr 188496; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 października 2005 r., I CK 217/05, LEX nr 187004; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 marca 2006 r., II PK 163/05, OSNP 2007 nr 5–6, poz. 71; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2007 r., II CSK 452/06, OSNC-ZD 2008 nr A, poz. 20; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2012 r., I CSK 494/11, LEX nr 1228678, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 stycznia 2015 r., IV CSK 181/14, LEX nr 1628952). Bardziej liberalne poglądy przedstawione zostały np. wyroku Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2010 r., II PK 249/09, OSNP 2011 nr 17–18, poz. 225 oraz wyroku Sądu Najwyższego z dnia 15 marca 2002 r., II CKN 1415/00, LEX nr 53284), w których przyjęto, że powaga rzeczy osądzonej rozciąga się również na motywy wyroku w takich granicach, w jakich stanowią one konieczne uzupełnienie rozstrzygnięcia, niezbędne dla wyjaśnienia jego zakresu (por. także wyroki Sądu Najwyższego z dnia 15 marca 2002 r., II CKN 1415/00, LEX nr 53284 oraz z dnia 29 marca 2006 r., II PK 163/05, OSNP 2007 nr 5-6, poz. 71). W szczególności, powagą rzeczy osądzonej mogą być objęte ustalenia faktyczne w takim zakresie, w jakim indywidualizują one sentencję jako rozstrzygnięcie o przedmiocie sporu i w

jakim określają one istotę danego stosunku prawnego. Chodzi jednak tylko o elementy uzasadnienia dotyczące rozstrzygnięcia co do istoty sprawy, w których sąd wypowiada się w sposób stanowczy, autorytarny o żądaniu (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2004 r., V CK 528/03, LEX nr 188496 oraz z dnia 21 września 2005 r., V CK 139/05, LEX nr 186929). W niniejszej sprawie, nawet przy przyjęciu tego bardziej elastycznego poglądu, nie sposób przyjąć, aby Sąd rozstrzygnął prawomocnie o wysokości emerytury, obliczonej na podstawie art. 55 w związku z art. 26 ustawy emerytalnej, w szczególności, że przedmiotem sporu było to, czy ubezpieczony należy do kręgu ubezpieczonych, do których ma zastosowanie art. 55 ustawy emerytalnej.

Z tych powodów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., orzeczono jak w sentencji. O kosztach postępowania rozstrzygnięto na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c., art. 99 k.p.c. w związku z § 10 ust. 4 pkt 2 w związku z § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 265) oraz art. 108 § 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.